

Foto: Collin Svensson

Hun som hviler i mørket

Mens vi venter på lysere tider, forteller den svenske folkemusikeren Sara Parkman om nasjonalistisk folkemusikk, hvordan kapitalismen har spist opp feminismen, og om de feministiske vågene som har skapt bølger i hennes eget hav.

Men først en begrepsavklaring:

Tekst

Nora Sæter

*Kura skymning*¹: (under meditationer l. samtal) sitta stilla i skymningen, sitta o. drömma l. samtala i skymningen (utan att hava ljus tändt).

– Jeg vet ikke om det er et etablert begrep i Norge. Det er et svensk begrep som ikke alle bruker, men vi gjorde det da jeg var liten: Når mørket kommer om høsten, så liksom «kurer man seg sammen», og istedenfor å tenke «ånei, nå blir det mørkt», så sier man «ah, nå blir det mørkt!».

Hun er vennlig og varsom, tar selsikre pauser mens hun prater, og tilter stadig hodet litt til siden, kanskje for å signalisere at svarene hun gir er nøye overveide.

– Men jeg bruker *Kura skymning* som et bilde på at i november, når det er som mørkest, så legger jeg ut på kirketurne. Der vil jeg skape en hvileplass, har jeg tenkt. Det er

mange som ikke har noen relasjon til kirken, men der kan man komme og kjenne på tilhørighet gjennom musikken. Rommene bærer på en sterk historie, også for dem som ikke er selvroende.

Jeg har fått æren av å intervju folkemusiker Sara Parkman, som er med over video fra Stockholm. Vår lille time sammen byr på litt teknisk trøbbel og språkforvirring (se for eksempel: *trädgården* [hagen], *vård* [omsorg], *odler* [vokser]), men vi tar oss tid til å stoppe opp og forstå hverandre når noe skurrer. Samtalen finner sted i forkant av konserten hennes *Kura skymning* i Kulturkirken Jakob i Oslo i midten av november. Men i dag forbereder Parkman seg til en liveopptreden på SVTs innsamlingsgalla *Stå upp för Världens Barn*, som skal foregå samme kveld.

– Jeg og Merit Hemmingson skal spille en gammel emigrantviser som er over hundre år gammel og handler om tiden da mange svensker flyttet til USA med håp om et bedre liv. Reisene var ofte forjævlige og ble ikke så bra som man hadde tenkt seg, så da skrev de viser til advarsel. «Gjør ikke som vi». Det føltes viktig å fortelle om en tid da svenskene var det fattige folket som trengte hjelp.

Oppvokst i feminismen

Med sin kraftfulle stemme, sakrale toner og låter så mektige at de kan flytte fjell, har låtskriveren og fiolinisten satt folkemusikken på kartet, ikke bare i Sverige, men også i Norge. Først kom albumet *Sara Parkmans skog* i 2016 og *Matriarkerna* året etter, og da hun ga ut *Vesper* i 2019 ble det kåret til årets tredje beste album av Dagens Nyheter og nominert til

Foto: Märta Thisen

Grammis. Albumet har fått navn etter det latinske ordet for *aftenbønn* og utforsker indre rom, tvil og det ytterst radikale i å tro. Parkman er nemlig kristen og tredje generasjons prestedatter, en oppvekst man kanskje skulle tro står i sterk kontrast til en feministisk en.

Men musikeren ser tydelig linjer av de ulike feministiske bølgene i sitt eget liv og oppvekst.

– Jeg har en mor som er født i 1949 som var veldig opptatt av at vi barna skulle føle oss trygge og gjøre det vi ville. Hun var feminist for sin generasjon, en slags 70-tallsfeminist. Som tenårings begynte jeg å spille i et band. Da var vi bare jenter, og det ble veldig tydelig for oss at det på 00-tallet var veldig få kvinner og jenter som spilte musikk. Det fantes få kvinnelige forbilder.

«I dag tenker jeg at det i Sverige foregår en feministisk backlash, samtidig som det finnes en utbredt bevissthet rundt feministiske spørsmål.»

– Alle musikere var menn. Det har endret seg ganske mye på disse 20 årene. I Sverige hadde vi virkelig en bølge hvor vi snakket om det. *Peak-feminismen*, da feministisk initiativ nesten kom inn i riksdagen. I dag tenker jeg at det i Sverige foregår en feministisk backlash, samtidig som det finnes en utbredt bevissthet rundt feministiske spørsmål. Mennesker vet om hva trans er, og alt som er *queer* er blitt veldig mye mer en norm. Men det er også regresjon.

Det er lenge siden hun har fått spørsmål om hennes eget forhold til feminisme, så hun må stoppe opp litt. Det føles som noe hun må snakke høyt om for å forstå det selv, forklarer hun, før hun fortsetter:

– For 10-15 år siden handlet alt jeg gjorde om feminisme. I kunsten, hvordan jeg jobbet med folk, i musikken og hvordan jeg skrev. Men så har jeg, på et personlig plan, trengt å jobbe med andre tema rent kunstnerisk. For man trenger å bevege seg. Og mye av det vi strevde etter da, det syns jeg at vi har fått en forandring i.

Låtskriveren påpeker hvordan hun iblant kan savne «en viss type feminisme» når hun ser alle kvinnelige artister som opptre i undertøy, men tar seg selv i det: «Har jeg blitt konservativ eller et slags moralpoliti?», humrer hun.

– Den liberale feminismen har også ødelagt feminismen. Kapitalismen har spist den. Når H&M og Monki reklamerer for menskopper, skjønner man at bevegelsen har blitt kidnappet av de store bedriftene. Jeg kan savne og lengte etter den feminismen som fantes før, men som jeg også tror kommer tilbake, for sånn er det jo alltid.

Morskap og Mammakroppar

I januar fødte Parkman sin første datter. Tidligere har kanskje identiteten som skeiv feminist tatt størst plass i kunsten, men nå har morsrollen har gitt en annen feministisk innfallsvinkel. Graviditet og fødsel har gitt en ny relasjon til egen kropp, ifølge folkemusikeren.

– Jeg har innsett at jeg ikke har makt over kroppen, men kroppen har makt over meg. Jeg synes det var kjempevanskelig før, å relatere til at jeg er kvinne, eller til kvinnelig erfaring. Jeg fikk et barn og da handlet det ikke lenger om hva jeg føler meg som, men hva kroppen kan gjøre.

På den kritikerroste plata *Eros Agape Philia* (2022) – som kretser rundt de tre ulike ordene og formerne for kjær-

Foto: Märta Thisen

lighet på gammelgresk – finner vi en låt dedikert til hennes egen mor, og *Philia*, den familiære og vennskapelige kjærligheten, får skinne som sterkest.

– Jeg ville skrive en sang til henne for at hun alltid har kjempet med sin kropp på den måten som jeg tror en mamma gjerne gjør. Hun kunne stå foran speilet og si at hun var tjukk og stygg, men som barn så synes man at mamma er den fineste som fins. Så blir man selv voksen og ser akkurat likedan ut som sin mamma. Jeg har vært så sint på henne. Hvorfor rakker hun ned på seg selv? Hvorfor er hun så slem mot seg selv?

Sinnet ble omsider omgjort til undring. Når og hvor hadde hennes mor kjent seg mest fri? Datteren kom fram til at det måtte være badende: I svømmehallen, i varmt vann, naken, rundt badstudamp, mens alt henger og

slenger som det vil. Da er kroppen som friest:

«Alla kroppar, här var det hud / Vi var nakna, vi var nakna utan skam inuti / Har man inte sett vad Gud har skapat / Får man stå där och gapa / Nu mår man! Nu mår man! / Det är lyckan, lyckan att få va och låta va / Mamma, när du badar är du vacker.»

– Jeg tror faktisk at nå som jeg selv har fått barn, så forstår jeg mamma mer. Det endrer ens egen kropp, og jeg tror jeg respekterer henne mer nå fordi jeg forstår hvor slitsomt det er. Det er ikke så himla lett.

Musikk når verden brenner

Vi fortsetter praten om kapitalistpist feminisme, savnet etter «den gamle feminismen», og hvordan tiden kan kreve andre tilnærminger til musikken.

«Da jeg var yngre, så var det kanskje det politiske som sto lengst framme i kunsten jeg ville skape. Senere har det vært det eksistensielle, og det å skape musikk å hvile i.»

– Da jeg var yngre, så var det kanskje det politiske som sto lengst framme i kunsten jeg ville skape. Senere har det vært det eksistensielle, og det å skape musikk å hvile i.

– Hva er det som er viktigst nå, da?
– Det har jeg også fundert mye på.

Hun tar en god pause før hun fortsetter.

– Jeg synes det har vært vanskelig siden krigen i Gaza å forstå hva som er viktig. Jeg opplever at selv når jeg har snakket om eksistensielle spørsmål, eller om religiøse opplevelser, så har det vært på en måte hvor musikken skaper hvilerom for alle mennesker som er politiske, og at det har vært ganske enkelt å kommunisere det. Men etter 7. oktober opplever jeg at det har blitt en kjempestor splittelse i svensk kulturliv rundt hvordan man forholder seg til Palestina, og til antisemittisme, som har blitt utrolig polarisert. Så det har blitt vanskeligere å skape et sånt klima. Mennesker som før har stått ved siden av hverandre, har blitt fiender.

Spørsmålet om hvordan musikken forholder seg til verden, fører oss tilbake til et annet sentralt aspekt ved Parkmans kunstnerskap: Hvordan hun bruker folkemusikken som et politisk og antinasjonalistisk rom.

Antinasjonalistisk folkemusikk

I 2024 fikk verden se dokumentaren *Som vi har älskat*, en intim skildring av Parkmans liv og musikk. «Sara

«Hele den svenske folkemusikkscenen tok veldig tydelig avstand fra at folkemusikken er nasjonalistisk.»

Når hun snakker om hagen, er det lett å tenke at det også gjelder musikken. Hvordan den vokser, forgrener seg, og får nytt liv hos andre.

For mange lyttere har sangene hennes fått plass i egne livsfortellinger. Jeg forteller om en av redaktørene mine som danset bryllupsvals til låta «Eros Agape Philia» og at mitt eget kor synger «Jag Ropar» når vi trenger feministisk utløp. Det er som om musikken hennes har blitt en del av folks personlige hage.

– Det er spesielt og jeg er kjempestolt over at musikken blir brukt til det. Det var jo akkurat det jeg ville, og det vil jeg fortsatt. Å skrive musikk som betyr noe for mennesker. Som ikke bare er bakgrunn. Jeg vil at den skal være et verktøy. Den skal brukes.

Det har alltid vært et ønske at sangene skal kunne leve i mange rom. Både i en demonstrasjon, en begravelse eller et bryllup.

– Men så, når folk forteller det, blir jeg likevel helt sånn ... Hva?! Jeg kan nesten ikke ta inn at jeg har laget noe som betyr så mye for noen andre. Den eneste måten jeg klarer å forstå det på, er å tenke på musikk som har betydd det samme for meg. Da jeg var gravid, hørte jeg mye på albumet *Jazzen* av Nina Ramsby og Martin Hederos. Den begynte jeg å høre på da jeg var 18 år, og jeg vender alltid tilbake til den når jeg trenger trøst. Jeg kan nesten ikke tenke på den uten å begynne å gråte.

Fotnote:

1. Svenska Akademiens Ordbok, 2024. https://svenska.se/saob/?id=K_3133-0185.8E55.

Parkman revolusjonerer svensk folkemusikk som antinasjonalistisk, skeiv feminist», heter det i beskrivelsen på VGTV. Og det er nettopp disse ordene – *antinasjonalistisk folkemusikk* – som fester seg hos meg.

– Jeg spilte mye med Samatha Olhanders og vi brukte den beskrivelsen, antinasjonalistisk og feministisk folkemusikk. Det var for omtrent ti år siden, da Sverigedemokraterna vokste seg sterke og prøvde å bruke nasjonalistiske symboler. Hele den svenske folkemusikkscenen tok veldig tydelig avstand fra at folkemusikken er nasjonalistisk. Ja, den har nasjonalistisk *historie*, men musikken har ikke kommet til som et nasjonalistisk prosjekt. Musikken har alltid beveget seg over grenser, og den forholder seg ikke til nasjoner som begrep og at jeg tenker at gjennom å lage den så gjør jeg denne politikken. Det spør

jo også hvor man er hen. Er man i Sapmi så er nasjonalisme noe helt annet, en form for overlevelse, og man har ingen nasjon.

Å forvalte en hage

For tiden jobber Parkman med sluttforingen av en ny skive som kommer til våren – akkurat når det spirer og gror som mest.

– Den handler kanskje om tiden som går, om liv og død, og bygger på ideen om en hage. Altså at livet er litt som en hage. Man har visse stauder, og noe vokser, mens andre ting dør. Kanskje sår man et frø og håper at det blir en blomst, men så ble det kanskje ingenting av det frøet. Da jeg var yngre, lå liksom alt som en villskog. Men nå er det mer som en hage, og da må jeg forvalte den. Men tekstene handler mye om død, tror jeg. Død og sorg.

Kritikk

Anmeldelse: <i>Andres barn</i>	s. 68
Anmeldelse: <i>Så kler vi av meg</i>	s. 70
Anmeldelse: <i>Giovannis rom, Verden er ikke lenger hvit</i>	s. 72
Anmeldelse: <i>Understanding and Countering Fascist Movements – From Void to Hope</i>	s. 74
Booktok-anmeldelse: <i>Great Big Beautiful Life</i>	s. 76

